

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

שבת קודש פרשת "בלק" יד' תמוז תשס"ז
מסכת יבמות - דף נ"ג נח

סיכום הדף

נושא היום: משתמרת לביאה פסולה. פצוע דכא. חופה לפסולות.

לדעת רבנן (ר"מ), בת כהן המאורסת לאיסור כהונה, לא אוכלת בתרומה. (אם מת מן האירוסין, חוזרת לאכול. אולם אם נבעלה לפסול, לכו"ע נעשית חלה, ושוב אינה אוכלת עולמית). **ומבאר בנמ'**, שלמד ק"ו, אם קידושין בהיתר אינם מאכילים בתרומה (ע"ב' ביאורים ברש"י והכרח דברי התוס') ק"ו לקידושי איסור. **לר"א ור"ש**, אינה אוכלת, רק משנבעלה לפסול לה. **ולא סברו** את הק"ו של ר"מ, כיון שאין להוכיח מקידושי רשות של ישראל, שלא מאכילה בשום אופן. **לדעת רבי אלעזר** בשם רבי אושעיא, **פצוע דכא** דומה למשתמרת לביאה פסולה, **ולר"מ** לא תאכל בתרומה. **לר"א ור"ש** אוכלת. **דוחה הנמ'**, אפשר ור"א ור"ש, מודים בפ"ד, כיון שלא מאכיל בשום אופן, ואילו כהן שאירס באיסור, יכול להאכיל אם יתארס בהיתר. **(ובת גרים)** המותרת להינשא לפ"ד זה איבעיא דלא אפשיטא, אם מאכילה בתרומה. **דעת אביי**, שאף פ"ד מאכיל, אם לא בא על אשתו לאחר שנעשה פ"ד. ולומדים קנין אישות מאישות. **לרבא**, מאכיל עבדיו. לא נלמד מקנין אישות כאביי, כיון שכבר אכלה.

מסתפקת הנמ', האם פ"ד מאכיל בת גרים בתרומה. **דעת רבי יהודה**, שקהל גרים נקרא קהל לגבי איסור פ"ד. **ואכ"כ** בודאי שלא אוכלת בתרומה. כיון שנישאת לו באיסור. **לדעת רבי יוסי**, לגבי איסור פ"ד, קהל גרים לא נקרא קהל, ומותר לבת גר להינשא לפ"ד, **ולכן יכול** להאכילה בתרומה. **אלא הספק הוא לשיטת רבא**, שבת גר שאמה ישראלית יכולה להינשא לכהונה. א"כ הספק, כיון שאמה מישראל, נוספה בה **"קדושה"**, ואסורה לפ"ד, ולא תאכל בתרומה. או נוסף בה **"כשרות"**, ומותר לפ"ד, ותאכל בתרומה. **פושטת הנמ'** לשיטת רבא, אמר רבי אחא בר חיננא מדרומא, שאוכלת בתרומה מצד קנין כספו. **כחן שהכניס לחופה אשה האסורה לו**, (כגון אלמנה לכ"ג), ועדיין לא קידש אותה, ובודאי לא בא עליה, האם החופה פוסלת אותה מן התרומה או לא. **לדעת רב**, יש חופה לפסולות, ואסורה לאכול בתרומה. **לדעת שמואל**, אין חופה לפסולות, ועדיין אוכלת בתרומה. **ונקט שמואל**, שאף לדברי רב, אם כנס לחופה תינוקת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד, שאין לה ביאה, אין לה חופה. ולא נפסלת לתרומה. ומוכיחה כח הנמ' מבריייתא.

לדעת רמי בר חמא, המחלוקת אם יש חופה לפסולות או לא תלויה, במחלוקת ר"מ ור"א ור"ש במשתמרת לביאה פסולה. **לר"מ**, קידושין פסולות, אף חופה פוסלת. **ולר"א ור"ש**, קידושין לא פוסלים, כך גם חופה לא פוסלת. **דוחה הנמ'**, אפשר **ור"מ**, החמיר בקידושין, כיון שקנה אותה. **ור"א ור"ש**, הקילו בקידושין כיון שיותר רחוקים מביאה. **ונקטת הנמ'** שנחלקו בכך רבנן ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. **דעת רבנן**, נכנסו לחופה ולא נבעלו, אוכלת בתרומה. א"כ מבואר שאין חופה לפסולות. **דעת רבי ישמעאל**, כל שאין ביאתה מאכילה בתרומה אף חופה לא מאכילה בתרומה, מבואר שיש חופה לפסולות. (ולא שייך לרבא, שרבי ישמעאל סבר כ"מ שמשתת קידושין נפסלה, שא"כ היה צ"ל "כל שאין ביאתה מאכילה אין כספה מאכילה").

הוכיח ר"ש, שיש חופה לפסולות, ממשנה שנאמרה לגבי **לגלול שבועה בסוטה**. שמשבועים אותה שלא סטתה **ארוסה**, **נשואה**, **שומרת יבם** ו**כנוסה**. **וחייבים לרבא**, שהכוונה בגלגול שבועה על זמן היותה ארוסה, שקינא לה בזמן שהיא ארוסה, ונכנסה לחופה ולא נבעלה, אז המים בודקים אותה. **ואם מוגדרת בכלל "תחת אישה"**, מזמן חופה, בהכרח יש חופה לפסולות. **ונקט רבא**, שמשנה זו קשה לפרשה, שהרי למדנו שמים בודקים באשה, דווקא כאשר קדמה שכבת בעל לבעול. **ונקט רמי בר חמא**, עדיין אפשר להעמיד, שבא עליה בעודה ארוסה בבית אביה. ו**"שומרת יבם"**, שבא עליה, קנאה. **לדעת שמואל**, צריך להעמיד, ע"י ביאה גרועה, ואינה מוגדרת כאשתו. **ולרב**, צריך להעמיד שקנאה ע"י מאמר, ודומה לארוסה ונכתב בב' עניינים. **ר"פ סבר**, שכל המשנה לגבי סוטה, עוסקת בארוסה גמורה, אולם התנא סבר שאפשר לקנא בעודה ארוסה, על זמן שתנשא. (ואין חסרון שבא עליה הבעל אח"כ. לא מחמת שתקדם שכבת בעל לבעול. ולא מחמת שיהיה הבעל מנוקה מעוון.) **לר"ב בר יצחק**, ע"י לגלול שבועה משביעין אשה אף על היותה ארוסה, אף שהקיניו והסתירה היו לאחר נישואין.

יבם כהן, שעשה מאמר ביבמה **ויש עוד אח. למסקנת הנמ'**, אם האח כשר, יכולה לאכול בתרומה, כיון שהיא משתמרת לביאה פסולה מדרבנן. **אם האח הוא חלל**, לכו"ע אינה אוכלת, כיון שמתמרת לביאה פסולה מהתורה. **נחלקו, כאשר נתן גט ליבמתו**, מהתורה הרי ראויה לביאה, ופסולה רק מדרבנן. **דעת רי"ח**, אוכלת בתרומה אף לר"מ, כיון שזה רק מדרבנן. **לר"ל**, אף לר"א ור"ש אינה אוכלת, כיון שלא יכול להאכיל ע"י גט בשום צורה.

עיונים על הדף

מהו הקנין המאכיל אשה בתרומה?

נחלקו האם בת כהן שהתארסה לאיסור כהונה, מפסיקה לאכול בתרומה, או שרק ביאת איסור יוצרת שם חללות הגורמת להפסד מאכילת תרומה. עיקר הסוגיות של גדרי האוכלים בתרומה וקנינים וכו', יבואר בעז"ה לקמן פרק אלמנה לכהן גדול. אולם עתה נדון בעצם קידושי אשת ישראל לכהן שמאכילה בתרומה. המהלך הפשוט הנזכר בדברי האחרונים, כל אחד לפי סגנונו הוא, הן באבני מילואים (ש"ת ס' יד') הן באמרי משה (ס' יג' וכב') ובקוב"ה בכמה מקומות. התורה אמרה "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו". (עיי' בדברי הגמ' לקמן סו') העולה מתוך דברי הקדמונים, "אין אשה ממונו של בעל", והסיבה שהיא אוכלת בתרומה, או שדן תורה ש"קנין כספו" אוכל בתרומה, ואף קנין אשה הנעשה בכסף, מגדיר את האשה לקנין כספו לגבי אכילת תרומה. וכתב רש"י בכתובות (נח'): לגבי קנין כספו שהוקשו הוויות להדדי, ולכן בין שקנאה בביאה ובין שקנאה בשטר הכל דומה לקנין כסף, מחמת ההיקש, ומכח כך אשה אוכלת. או מחמת שבאמת מוגדר הדבר כ"קנין כספו". או שהקנין הנעשה בה נעשה בכסף וזה מספיק לדון של אכילת תרומה.

כ"ז כאמור, אם הדרשה היא מחמת הפסוק של "קנין כספו". אולם יש עוד דרשה נוספת בספרי מהפסוק "כל טהור בביתו הוא יאכל בו", ונחלקו הראשונים מה המקור לדון אכילת תרומה, ומה אסמכתא בעלמא. דעת רש"י, שאשה נשואה אוכלת מדין "כל טהור בביתו", ולא צריך להגיע לפסוק של "קנין כספו", כי אם בארוסה, שמדין תורה אוכלת בתרומה. (אם לא חששו של עולא שאחסה לא אוכלת בתרומה מחמת ב' סיבות, מחמת סימפון או שמא תאכיל לאחיה) אולם דעת התוס' בכמה מקומות, שעיקר הדרשה לאכילת תרומה באשה, מ"קנין כספו". וכל טהור בביתו הנזכר בספרי, אסמכתא בעלמא. והדברים ארוכים. עד כאן בקצרה ממש, המהלך המקובל יותר בין הקדמונים לאכילת תרומה באשה.

יש לברר את הענין בעוד מהלך, אמנם מחדוש. אולם לדברי הירושלמי הוא מוכח. ואף בבלי אין הכרח שלא סברו כך. בירושלמי ריש קידושין (פ"א ה"א) האשה נקנית בשלש דרכים וכו' כיני מנייתא או בכסף או בשטר או בביאה ותני ר' חיה כן לא סוף דבר שלשתן אלא אפי' באחד מהן. עכ"ל הירושלמי. מבואר בדברי הירושלמי, שהיה סד"א שכדי לקנות אשה יצטרך הבעל להחיל ג' קנינים שונים. והדבר צריך תלמוד גדול, במערכת הקנינים בשאר דברים, לא מצינו שיצטרכו יותר ממעשה קנין אחד לקנות קנין אחד, אא"כ יש עיכוב למעשה הקנין הראשון שלא חל, מחמת סיבות שונות. הרי קנין הוא המורה על גמירות דעת, או שהוא פועל מעשה קנין, ובין כך ובין כך, מה שהועיל קנין אחד, או לא הועיל, כך גם יהיה בקנין השני. ומה יוסיף שיעשה עוד קנין.

אא"כ נאמר, שפעולה מסוימת שיצר קנינו אחד, לא יכול להועיל לדבר אחר שצריך לקנות. ולכן יצטרכו יותר ממעשה קנין אחד. וביותר צריך תלמוד, נהי שנאמר שכ"ז היה לס"ד של הירושלמי, ולמסקנא חזרו בהם. אולם לשון הירושלמי מורה, שלעולם צריך ג' קנינים, אולם גזרה חכמת חכמינו ז"ל, שמועיל קנין אחד לפעול את כל העניינים הנזכרים. מה הפשר בכל העניין, כך הרים והקשה בקונטרסי השיעורים להגר"ז גוסטמאן זצ"ל. ועיי"ש להמלוך במה שביאר.

נראה מורם מהנזכר כך, ובקצרה מחמת אורך היריעה, כבר למדנו בסוגיא של זיקה, ונכתב בעיונים על הדף יבמות (יז') שבאשה יש ב' מערכות של קנינים ב"קנין אישות" יש את עצם הקנין ויש את ה"אישות". עפ"י יסודו של האבי עזרי הנזכר שם. וכך, לפי דברי הירושלמי, יש קנין הדומה לקניינים של ממונות המחיל במערכת האישות את ענייני הממון, כענין אכילת תרומה הנלמד מ"קנין כספו", ועוד התחייבויות של כתובה וכו'. יש את החלק האוסר ויוצר איסורי קרובה מחמת שהאשה קנויה לבעל. ויש את החלק המחיר ויוצר קנין בין הבעל לאשה, ומחמת כך היא אשתו ומיוחדת עבורו. קנין כסף מועיל לגבי הממונות. וביאה זה המחיר ויוצר "אישות" בין הבעל לאשה. ומה שמעגן את ה"אישות", ל"קנין", כדי שיצור איסורי קרובה וכד', זה הקנין הנעשה בשטר. עתה הבנו מה היה הצד שיצטרכו ג' קניינים, שהרי יש כאן ג' מערכות החלים ב"קנין אישות". אולם נקטו בירושלמי, שמועיל קנין אחד ליצור את כל המערכות. אולם יש ג' בדברים שחלים. מעתה, מה שאשה אוכלת בתרומה, היות והיא קנינו של בעל. ונלמד מקנין כספו, זה לא דמיון חיצוני, היות ונעשה בה קנין בכסף, או שכך אמרה תורה שקנין באשה מאכיל בדומה לקנין בעבדים וכו'. אלא כלפי האמת, כאשר הבעל קונה את האשה, וכמבואר למסקנת הירושלמי כל מעשה קנין מועיל הוא על כל הצדדים, אולם יש כאן קנין גמור אף לגבי הקנין כספו. ממילא דנו בקנין לפסולות שאפשר שלא קונה, כיון יש כאן חסרון בביאה שהיא באיסור. וכן לגבי הקנין יבם. ועיי' רש"י בכתובות נח'. ונאריך בפרטים בעז"ה לקמן בסוגיות של אכילת תרומה.